

Emilia Palonen ja Tuija Saresma (toim.), *Jätkät & jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 2017, 365 s.

Poliittista osallistumista ja puoluetutkimusta vaivaa tietty tendenssimäisyys: tutkitaan ensisijaisesti sitä mikä näyttää olevan liikkeessä ja uutta, kaikki ”ei-liikkeessä” olevat ryhmät jätetään tutkimatta. Niinpä 1980- ja 1990-luvuilla tutkittiin erittäin paljon vihreitä, 1990-luvulla useampi tutkimus pohti sosiaalidemokraattien kolmatta tietä ja tämän vuosituhanen alussa tutkimuksen kohteena olivat globaalikapitalismia kritisoineet liikkeet. Nyt on jo yli kymmenen vuoden ajan tutkittu erittäin paljon populistista. Suomeenkin tämä sääntö pätee: varsinkin perussuomalaisia on tutkittu tällä vuosikymmenellä erittäin paljon. On tutkittu heidän vaalikampanjointiaan (Arter 2013), ideologiaansa (esim. Arter 2010; Ruostetsaari 2011; Mickelsson 2011), mediaa ja vuoden 2011 vaalivoittoa (Pernaa ja Railo 2012), vihapuhetta (Pyrhönen 2015) ja kannattajakuntaa (esim. Toivonen 2011; Suhonen, 2011). Tieteellisten artikkeleiden lisäksi populistista, maahanmuuttovastaisuudesta ja perussuomalaisista on kirjoitettu lukuisia journalistisempia teoksia, kuten vaikkapa Lauri Nurmen (2017) kirja perussuomalaisen hajoamisesta. Myös rasismista ja vihapuheesta on ilmestynyt suuri määrä tutkimuksia ja populaarimpiä raportteja.

Palosen ja Saresman toimittama kirja on siis yksi tutkimus lisää tähän ennestään korkeaan pinnoon. Näin olleen voidaan kysyä, onko uusi kirja turha ja pystyykö se tuomaan vielä jotain uutta tietoa perussuomalaisista? Vastaus ensimmäiseen kysymykseen kuuluu: ei ole, ja toiseen: kirja pystyy erittäin paljon syventämään perussuomalaisen olemusta.

Kirjan kahdeksanhenkinen tekijäjoukko koostuu politiikan ja kulttuurin tutkijoista Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän ja Turun yliopistoista. Kirjan toimittajat Emilia Palonen ja Tuija Saresma ovat vastuussa useasta luvusta. Kuten otsikkokin kertoo, kirja keskittyy perussuomalaisen ja heidän ympärillään olleeseen retoriikkaan. Kirjan aineisto on runsas, esimerkiksi *Helsingin Sanomia* on tutkittu vuosien 2002–2012 väliseltä ajalta sekä myös vuodelta 2015. Tietysti mukana on perussuomalaisen lehdet, Timo Soinin plokki ja hänen kirjoittamansa pro gradu -tutkielma populismista, kaksi pamflettia ja paljon muuta relevanttia materiaalia. Kirjoittajat valottavat perussuomalaisen retoriikkaa useasta eri näkökulmasta. Kuitenkin yhteisinä lähtökohtina ovat intersektio-

naalisuuden ja hegemonian teorit, joiden avulla tutkitaan eron tekoa meihin ja muihin sekä käsitteiden kamppailuja vallan kanssa. Kirjalla on yhteinen löyhä metodologinen lähtökohta, jota kirjoittajat nimittävät retorisen-performatiiviseksi diskurssianalyysiksi. Merkitysten tuottaminen on keskeistä lähestymistavassa, eli tekijät tutkivat, millaisilla logiikoilla tietyt populistiset merkityksenannot tapahtuvat.

Puoluetta voidaan tehdä ja on tehty parlamenttissa, järjestöissä, toreilla sekä yksisuuntaisessa että vuorovaikutteisessa mediassa; *Jätkät & jytkyt* -kirja keskittyy yksisuuntaisessa mediassa tehtyihin perussuomalaisen konstruointeihin ja todella pitkältä ajalta. Kirja jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä käsitellään perussuomalaisia ja populistista retoriikkaa, populismin teoriaa 2000-luvulla ja *Helsingin Sanomien* kirjoittelua perussuomalaisista. Populismi-käsite on määrittelykamppailun keskellä, toki yhteistäkin kaikissa tieteellisissä määritelmässä on. Pelkistetysti populismi konstruoi retorisesti kansan, jonka vastapuoli on eliitti. Cas Mudden teorian mukaan populismi on ohut ideologia: se voi kiinnittyä jonkun muun ideologian kylkeen kuten perussuomalaiset ja heidän eurooppalaiset nykyiset aateveljensä ovat ottaneet eksklusiivisen nationalismin keskeiseksi opikseen.

Kirjoittajat käyttävät analyysin välineenä runsaasti Ernesto Laclauin kehittämää käsitteitä kuten tyhjä ja kelluva merkittäjä, ja niiden avulla pystytään kertomaan paljon populistisen puolueen rakentumisesta. Myös muita diskurssin ja retoriikan teoreetikkoja on käytetty hyväksi, kuten Ruth Wodakia, Chaim Perelmania ja Judith Butleria.

Perussuomalaiset on rakentunut 2000-luvun alussa pääasiassa yksisuuntaisen median luoman merkityksenannon varaan. Vuoden 2008 kuntavaaleja pidetään merkityksellisinä, koska silloin tuli vuorovaikutteinen media voimalla merkityksenannon arenaksi; tuolloin myös Jussi Halla-aho nousi Helsingin kaupunginvaltuustoon pelkän sosiaalisen median avulla. Vuodesta 2008 lähtien perussuomalaisista tuli myös toripuolue. Puolue haki kontakteja kansalasiin pystyttämällä teltoja, joihin pääsi keskustelemaan politiikasta. (Ks. esim. Mickelsson 2015, 354–367.)

Tuula Vaarakallion ja Emilia Palosen artikkeli käsittelee populismin käsitettä 2000-luvulla, tutkimusmateriaalina ovat *Helsingin Sanomien* populismia käsittelevä aineisto. *Helsingin Sanomien* käsitteistöä verrataan kansainväliseen tieteelliseen populismikeskusteluun. Luvun tarkoituksena on toimia katsauk-

sena yleiseen populismitutkimukseen ja kirjan tutkimusaineistoon.

Emilia Palosen luvussa ”Perussuomalaiset Helsingin Sanomien peilissä” tarkastellaan *Helsingin Sanomien* kirjoittelua puolueesta vuosina 2002–2011. Kuten arvata voi, *Helsingin Sanomien* kohdistama huomio perussuomalaisiin on lisääntynyt huomattavasti. Eniten on kommentoitu puolueen vaalimenestystä, sen jälkeen tärkeitä teemoja ovat olleet eurooppalaisuus, demokratia ja maahanmuutto. Perussuomalaisia koskeva keskustelukulttuuri muuttui vuonna 2008, tuolloin maahanmuuttoteemat nousivat yhä enemmän esille. Palosen keskeinen huomio on: ”Ei voida sanoa, että *Helsingin Sanomat* olisi vuosina 2002–2010 ollut perussuomalainen lehti”. Keskeinen osa luvun aineistosta koostuu kolumneista ja kommenteista, joiden arviot perussuomalaisista vaihtelevat kriittisestä ymmärtävään.

Toinen kirjan osa on nimetty ”Perussuomalaisilla foorumeilla”. Siinä tukeudutaan perussuomalaisen tuottamaan materiaaliin, kuten lehtiin, verkkolehtiin ja puolueohjelmiin. Tuija Saresma analysoi luvussa ”Populismin tasa-arvo”, miten tasa-arvon käsitettä käytetään *Perussuomalaiset*-lehdessä. Tasa-arvo-käsitettä käytetään antamalla sille uusia merkityksiä, tapa on populistille ominaista. Eniten tasa-arvon käsitettä käytetään määriteltäessä kansan ja eliitin välistä suhdetta. Sukupuolten tasa-arvosta keskusteltaessa miesten tasa-arvo saa suurempaa huomioita kuin naisten. Myös toteamus, jonka mukaan tasa-arvo on mennyt liian pitkälle, on yleinen. Perussuomalaisissa teksteissä kiinnitetään varsin paljon huomiota naisten heikompaan asemaan. Niinpä naisten tasa-arvo-argumentilla on tehty eroa islamilaisuuteen verrattuna länsimaiseen kulttuuriin.

Tuuli Lähdesmäki on tutkinut perussuomalaisen Eurooppa-ymmärrystä *Perussuomalainen*-lehden kirjoituksissa. Lehdessä on toisaalta voimakkaasti kritisoitu Euroopan integraatiota, mutta toisaalta puolusteltu eurooppalaisten kulttuuria islamilaista kulttuuria vastaan. Perussuomalaiset vastustavat federalistista kehitystä ja kannattavat kansakuntien Eurooppaa. Eurooppa on Lähdesmäen mukaan perussuomalaisen teksteissä kelluva merkittävä, jolle voidaan antaa joustavasti erilaisia merkityksiä eri yhteyksissä.

Monikulttuurisuuskeskustelu on ollut yleistä Suomessa yleisesti ja nykyisistä populistista puhuttaessa erityisesti ainakin 2000-luvun alusta lähtien. Maria Ruotsalainen ja Tuija Saresma ovat seuranneet mo-

nikulttuurisuuskeskustelua *Helsingin Sanomista* ja *Perussuomalaiset*-lehdestä vuodesta 2002 vuoteen 2011. Keskustelu on yleisesti voimistunut, ja varsinkin vuosina 2008 ja 2010 se oli huipussaan. Monikulttuurisuuskeskustelussa esiintyivät runsaasti teemat, jotka liittyivät uskontoon, maahanmuuttoon, Eurooppaan ja sukupuoleen. Keskustelu siitä, lauletaanko Suvivirttä vielä koulun päättäjäisissä, lienee kaikista tunnetuin monikulttuurisuuskeskustelun aiheena. Uskontoa on käytetty rajanteon välineenä kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä. Vaikka perussuomalaiset suhtautuivat kielteisesti EU:iin, kunnioittivat he eurooppalaisia arvoja tehtäessä eroa maahanmuuttajiin.

Vihapuhe on suomen kielessä melko uusi käsite. Sitä käsittelevän artikkelin tekijän Maria Ruotsalaisen mukaan termi esiintyy *Helsingin Sanomissa* vasta vuodesta 2006 lähtien. Eniten vihapuhe-sanaa esiintyi *Helsingin Sanomissa* vaalivuosina 2011 ja 2015. Ruotsalainen on löytänyt kolme tapaa käyttää termiä. Se tarkoittaa tietysti etnisiä ja muita vähemmistöjä kohtaan kohdistettua aggressiivista puhetta tai aggressiivisiin tekoihin kehottavaa kielenkäyttöä. Toiseksi se nähdään polarisoituneena ja aggressiivisena kielenkäyttönä ja kolmanneksi kielenkäyttönä, joka kohdistuu poliittiseen vähemmistöön. Tällöin se toimii leimakirveenä, jossa kielenkäyttäjä tuomitaan rasistiksi. Kuten populistisissa puheissa on tyypillistä, myös vihapuhe sai uusia merkityksiä. Se on artikkelin mukaan monikäsitteinen ja huokoinen.

Kaksoispuhe on tyypillistä populistisille liikkeille, maltillinen julkisivu peittää karskia kieltä käyttävää takapihaa. Tuula Vaarakallio analysoi perussuomalaisen kaksoispuhetta vertaamalla muun muassa Suomen Sisun ja perussuomalaisen ohjelmatekstejä. Perussuomalaiset vihjaavat asian hienovaraisesti ja sisulaiset sanovat asian suoraan. Erityisesti kaksoispuhe tulee esiin, jos verrataan eduskunnassa ja sen ulkopuolella pidettyjä puheita. Perussuomalaisen kansanedustajat ovat tehneet varsinkin sähköisissä verkoissa radikaaleja kannanottoja, joita parlamentaariseen käytökseen orientoituneet ryhmätoverit ovat joutuneet selittämään ja oikomaan.

Kirjan kolmas osa on nimetty ”Timo Soinin populistin perusta 1988–2017”. Timo Soinin toiminnan tarkasteluun perussuomalaisena (ja SMP:läisenä) on annettu kirjan tekstisivuista yli neljännes, eikä tietysti syyttä – olihan Soini kiistämättä Mr. Perussuomalainen. Emilia Palosen kirjoittamassa luvussa tarkastellaan Soinin suhdetta populismiin, ja analyysin

kohteena on mm. Soinin pro gradu -tutkielma. Palonen vertaa Soinin populismikäsitystä Ernesto Laclauin määritelmään, niissä näyttää olevan paljon samoja piirteitä. Lisäksi on huomionarvoista se, että Soini haluaa olla ei-impivaaralainen kansainvälisiä kontakteja ja vaikutteita hakeva populistisi.

Urpo Kovala ja Jyrki Pöysä ovat tutkineet erityisesti Timo Soinin maskuliinisia koodeja. Analysoinnin kohteena ovat muun muassa sanojen jätkä ja jytky aiemmat ja nykyiset merkitykset sekä tämän lisäksi Soinin hahmo. Kovalan ja Pöysän mukaan politiikon esiintyminen voidaan ymmärtää jatkuvaksi identiteetin rakennukseksi ja performatiivikseksi toistoisuudeksi. Tekijät liittävät Soinin ”maisterisjätkyyden” perussuomalaisten identiteettipolitiikkaan. Kovalan ja Pöysän kirjoittamasta ansiokkaasta luvusta löytyi pieni virhe, joka tosin ei mitenkään vaikuta johtopäätöksiin. Kirjoittavat väittävät sivulla 269, että ”juuri Tony Halmeen äänivyöryn ansiosta Timo Soini myös pääsi ensi kertaa kansanedustajaksi vuonna 2003”. Tieto ei pidä paikkaansa, sillä Timo Soini pääsi kansanedustajaksi Uudenmaan vaalipiiristä ja Tony Halme Helsingistä. Heidän saamansa äänet eivät siis vaikuttaneet toistensa läpipääsyyn.

Laura Parkkisen kirjoittama luku ”Timo Soinin Kaanaan kieli – pelastuksen politiikkaa ja saarnapuhetta” vie erittäin mielenkiintoisiin sfääreihin. Siinä Parkkinen vertaa Timo Soinin blogi (plokki)-kirjoituksia ja muita kirjallisia tuotoksia uskonnolliseen vakuuttamiseen ja maallikkosaarnaajien kielenkäyttöön. Muista luvuista poiketen kirjoittajan pääasiallinen lähde on sähköinen ”Ploki”, mutta se ei kuitenkaan poikkea muiden käyttämistä lähteistä, koska ploki ei ole vuorovaikutteinen media, kuten eivät *Helsingin Sanomat* ja *Perussuomalainen*-lehtikään. Myös tutkimusmetodi poikkeaa muiden lukujen metodeista, kun Parkkisen keskeiset menetelmät on otettu ranskalaisilta sosiaaliantropologeilta, jotka käyttävät lingvistisiä menetelmiä. Metodi kuitenkin soveltuu erinomaisesti muiden käyttämän Laclauin metodin rinnalle. Laura Parkkisen artikkeli osoittaa sen, miten paljon velkaa Soinin poliittinen retoriikka on paitsi maallikkosaarnaajille myös yhdysvaltalaiselle uskonnolliselle liikkeelle. Tämän lisäksi se kertoo Soinin populistisesta puheesta jotain oleellista, kuten sen, että Soini puhuu paljon itsestään ja kohtaamista ihmisistä. Vaikka Soini itse on katolilainen, on tapaprotestanttikristitynkin helppo ymmärtää hänen Raamatun siteerauksiaan. Parkkinen toteaa, että Suomen populismi poikkeaa muista Pohjoismaista us-

konnollisuudellaan, joka muualla on valtavirtaa. Tosin suomalainenkin uskonnollisuus näyttää olevan aika lailla Soinin varassa. Kirjan päättää Emilia Palosen luku, jossa hän vetää yhteen kirjan antia ja reflektoi tuloksia teorian kanssa. Palonen spekuloi myös Soinin ulkopuolisuudella ja miettii perussuomalaisten tulevaisuutta.

Jätkät & jytkyt on järkälemäinen, suomalaista viime vuosikymmenien populismia analysoiva tarpeellinen teos. Sen yksi ominaisuus on koherenttius. Kaikki kahdeksan kirjoittajaa ovat saaneet kahdestoista luvusta paitsi yhtenäisen kokonaisuuden myös toinen toisiaan täydentävän sekä uusia tietoja ja näkökulmia tarjoavan monipuolisen tietopakettin.

LÄHTEET

- Arter, David. 2010. The breakthrough of another West European populist radical right party? The case of the True Finns. *Government and Opposition* 45:4, 484–504.
- Arter, David. 2013. How True Finns won a seat in Etelä-Savo on April and why it is important to know. *Politiikka* 55:4, 207–222.
- Mickelsson, Rauli. 2011. Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat. Teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 147–174.
- Mickelsson, Rauli. 2015. *Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.
- Pyrhönen, Niko. 2015. *The true colors of Finnish welfare nationalism: Consolidation of neo-populist advocacy as a resonant collective identity through mobilization of exclusionary narratives of blue-and-white solidarity*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Ruostetsaari, Ilkka. 2011. Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmassa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 94–146.
- Suhonen, Pertti. 2011. Mistä perussuomalaiset tulevat? Teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 61–81.
- Toivonen, Timo. 2011. Perussuomalaisten nousun taustoista. Teoksessa Matti Wiberg (toim.) *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 82–94.

RAULI MICKELSSON